

Kärleksskimrande om friskskuld

Nästan varje uppslag i *Therése Granwalds Syster – en memoar om kärlek, systerskap och skuld*, kan läsas som en sammanfattning av krisen i välfärden. Från början var tanken att den som ingår i en personkrets i LSS (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) skulle få rätt att leva som andra, med hjälp av personlig assistent i bostaden eller på boendet. Ett vardagsliv med aktiviteter skulle bli möjligt: goda levnadsvillkor med varaktiga och samordnade insatser, det skulle gå att "leva ett självständigt liv".

För många blev det inte så, inte heller för författaren och hennes familj. *Syster* är en närmast poetisk redovisning av hur systemets torftighet ödelägger de möjligheter som kunde ha funnits. Therése Granwald är lillasyster, 17 år yngre, till den vid förlossningen hjärnskadade **Kate**. Familjen har inte fler barn. De är ingen vanlig familj, och ändå typisk – för hur det kan bli när någon har en funktionsnedsättning. Allt styrs av den som fungerar sämst.

Sen tillkommer de andra: *"Dosetter står i skåpet. Tre stycken, mammans, pappans, storasystemens. Det är ett arv att vara sjuk, ännu mer att vara frisk."*

Mamman är den exemplariska: *"Hon är alltid där. Även när hon inte är det. Även när hon jobbar natt, eller morgon eller eftermiddag. På vårdcentralen eller inom äldreomsorgen. Ibland kommer migränen. Då ligger hon i mörker på sitt rum. Det är nästan den enda ensamhet hon har. [...] Hon lagar all mat, lagar och lappar, inte en repa, inte en smula eller buckla någonstans."*

"Allt som är ordning hör mamman till. Allt det vilda är pappans. Utom blommorna, dem håller han koll på. Alla vet att storasystemen 'är som hon är'. Det tar de flesta hänsyn till."

De hejar glatt och har snälla röster när de pratar med henne och lillasystemen. Mamman är alltid på gott humör när grannarna är nära. Pappan blir man inte riktigt klok på, men rolig är han – väl?"

Pappan finns, men som en skugga på sitt eget plan, i sitt stängda rum. Ordet "bipolär" nämns inte, men han framstår så. Som ung bor Kate hemma. Sen går hon vidare till fungerande LSS-boende och arbete på Samhall.

"När min syster inte längre bodde hemma blev hon lättare att glömma. [...] Det blev lättare att växa när hon inte längre stod bredvid och tittade på. Men på nätterna började jag drömma, om hus som brann och min syster i rullstol på andra våningen, och jag som kom för sent. Om hennes utsträckta armar under vattenytan och hennes blonda hår och uppspärrade ögon."

Nedskärningar och besparingar avlöser varandra, successivt fungerar inget alls.

Therése flyttar från familjen på Gotland. Oavsett avstånd följs hon av sin storasysters sorgsna blick. I Lund exploderar körsbärsblommorna på våren, men skönheten gör ont. Hon hade velat visa Kate:

"Det hade varit möjligt förut, men inte längre. Hon kunde resa ner till mig i Lund, nu kan hon inte ens gå till kiosken som ligger tvåhundra meter från boendet."

Först hade Kate personlig assistent på boendet, men den togs bort i sparandet: det fanns ju personal. Då försvann möjligheten att göra saker. Hon blir ett svårt fall. Hon försöker spola ner allt hon har i toaletten, även telefonen. Omsorgen tar till sitt universalmedel, mediciner.

"Medicinlistan var två A4-sidor lång" konstaterar till slut en engagerad person i personalen. Det kan vara mediciner som är farliga ihop. Ständigt nya läkare har satt in nya preparat i mer än tjugo år. När det äntligen blir ett samlat vårdmöte där alla utom två tas bort är Kates redan skadade hjärna förstörd

av "missbruk", alltså läkemedel som skrivits ut och administrerats av vården och omsorgen. *"Kate har inte missbrukat. Hon har missbrukats."*

Medicinerna har utlöst en organisk psykos som inte går att behandla. Jag blir rasande av att sådant händer. Hur många olyckssysstrar och bröder kan hon ha? Hur ska de drabbade ersättas? Vem ska stämma alla de regioner som rutinmässigt misshandlar patienter på samma sätt?

Kate måste alltid ha två personal omkring sig, bestämmer den högt uppsatta person från psykiatrin som till slut kommer på besök där hon bor.

Så länge berättaren Therése var liten var den äldre systemns hjärnskada nästan en fördel i syskonrelationen. Lillasystemen blev som en docka som kunde mycket, väldigt fort för mycket. Skuldberget börjar växa. Aldrig har jag sett "friskskulden" så fint skildrad som här. Mamman sköter Kates ekonomi, men när hon inte orkar längre tar Therése över:

"Jag tar över ansvaret för Kates ekonomi och för att vara hennes länk till samhället, för att vara hennes röst. [...] Jag ska också se till att ha tät kontakt med henne, besöka henne och sörja för hennes välmående"

Överförmyndaren meddelar att hon som god man kan få betalt för sina resor från Lund till Gotland, där Kate och föräldrarna bor. Men då är det Kate som ska betala. Detsamma gäller den gode mannens arvode. Therése vill inte ha betalt av sin syster. Varje läsare inser att hon kommer att bli en drömgod god man.

Boken är en kärleksförklaring, kryddad med en stilla men oerhörd vrede. Det är svårt att sammanfatta en så rik och sorglig skildring av hur omsorgen kan förstöra en människa. Ändå präglas texten av minnet av tiden *"när vi var små och kärleken skimrade mellan oss. När det glittrade i lekens bleke."*

Summan blir en tragisk systersaga, ett kärleksskimrande underverk.

Åsa Moberg

Syster – en memoar om kärlek, systerskap och skuld

Therése Granwald

Natur & Kultur

THERÉSE
GRANWALD

Syster

*En memoar om
kärlek, syskonskap
och skuld*

NATUR &
KULTUR